

Nâng cao hiệu quả dạy - học tiếng Anh thông qua sử dụng tác phẩm văn học

TS TRẦN THỊ VÂN THÙY

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: tranvanthuy0712@gmail.com

Nhận ngày 10 tháng 3 năm 2022; chấp nhận đăng tháng 10 năm 2022.

Tóm tắt: Trong thời đại quốc tế hoá hiện nay, học ngoại ngữ đã trở thành nhu cầu thiết yếu. Ngoại ngữ không chỉ là phương tiện kết nối, “toàn cầu hoá” mỗi người mà bản thân ngoại ngữ chính là văn hoá. Do vậy, dạy ngoại ngữ thông qua các tác phẩm văn học bằng tiếng Anh sẽ giúp người học nâng cao khả năng ngôn ngữ, đồng thời học các yếu tố văn hoá thể hiện trong ngôn ngữ này. Hơn nữa, sử dụng tiểu thuyết, truyện ngắn hoặc thơ viết bằng tiếng Anh của các nhà văn nổi tiếng có tác dụng tạo tiền đề cho sự sáng tạo, tạo động lực tích cực và tỉnh linh hoạt cho cả người dạy và người học⁽¹⁾.

Từ khóa: văn học; dạy - học tiếng Anh.

Abstract: In the current era of internationalization, learning foreign languages has become a necessity. Foreign languages are not only a means of connecting and "globalizing" each person, but a foreign language itself is culture. Therefore, teaching foreign languages through literary works in English will help learners improve their language ability and learn the cultural elements expressed in this language. Moreover, using novels, short stories or poems written in English by famous writers can create a premise for creativity, positive motivation and flexibility for both teachers and learners.

Keywords: literature; teaching English.

1. Những lợi ích của việc sử dụng văn học trong giảng dạy tiếng Anh

Một trong những lợi ích đầu tiên của việc sử dụng văn học vào trong giảng dạy tiếng Anh là tạo ra không gian học mở, tích cực và truyền động lực cho cả người dạy và người học. Các tác phẩm văn học được đưa vào các tiết dạy học tiếng Anh làm phong phú thêm cho nguồn học liệu, không chỉ lôi cuốn với người học mà ngay cả với người dạy đây còn được coi là mảnh đất màu mỡ để họ có thể tự do áp dụng các hoạt động học tập đa dạng, mang tính tương tác cao được thiết kế trên nội dung hấp dẫn của từng câu chuyện hay nhân vật trong các tác phẩm văn học. Người dạy sẽ không phải tốn công sức để thiết kế hay chuẩn bị nội dung bài vì họ đã có được một kịch bản trước, đó chính là nội dung, cốt truyện của tác phẩm. Nhưng thay vào đó, họ sẽ phải suy nghĩ về các hoạt động và bài tập để giúp người học khám phá

và hiểu nội dung của “kịch bản” cùng với các nhân vật trong kịch bản. Theo đó, người học sẽ có cơ hội trải nghiệm, tham gia “thật” vào không gian câu chuyện văn học. Với cách học này, người học có khả năng phát huy tối đa sức sáng tạo, học tập hiệu quả nhưng lại không căng thẳng. Hơn nữa, sinh viên cũng sẽ dần quen với việc đọc văn bản bằng tiếng Anh. Sau khi hoàn thành xong các bài tập hay các phân cảnh theo các tác phẩm văn học, tốc độ đọc văn bản tiếng Anh của sinh viên sẽ được cải thiện và nâng cao, dần trở thành kỹ năng và kỹ xảo. Bên cạnh đó, việc thực hành hiểu nội dung một tác phẩm văn học bằng tiếng Anh cũng sẽ giúp cho các em sinh viên rèn luyện, tăng cường kỹ năng dịch thuật ở các môn học thực hành biên phiên dịch.

Sử dụng văn học trong dạy học ngoại ngữ còn là cơ hội để người học được tiếp xúc với tiếng Anh trong ngữ cảnh văn hoá, xã hội và chính trị thực sự

của nó. Không ai có thể phủ nhận mối quan hệ gắn bó giữa ngôn ngữ - văn hoá, học ngôn ngữ chính là học văn hoá. Thông qua các tác phẩm văn học tiếng Anh, sinh viên sẽ được học những giá trị văn hoá, xã hội được đan cài vào trong các tác phẩm. Tất nhiên, với các tác phẩm kinh điển trong kho tàng văn học các nước nói tiếng Anh, ngôn ngữ được sử dụng sẽ khó hiểu. Tuy vậy, điều này cần được cân nhắc và các tác phẩm văn học cần được sử dụng ở bản chuyển thể phù hợp để người dạy và người học vẫn có cơ hội tiếp cận với các vấn đề xã hội, văn hoá của các nước trên thế giới vào những giai đoạn lịch sử cụ thể. Các tác phẩm văn học đương đại sẽ là nguồn tư liệu đầy hấp dẫn và lôi cuốn với người học, cung cấp cho người học những thông tin hữu ích về các nước nói tiếng Anh; trên cơ sở đó làm giàu vốn kiến thức nền cho người học. Điều đặc biệt quan trọng ở đây đó là quá trình tích lũy kiến thức nền này sẽ được kết hợp với việc xây dựng kho từ vựng ngoại ngữ ở mỗi người học. Không có phương cách nào tốt hơn cho việc học từ vựng, từ mới là việc học chúng trong môi trường tự nhiên của văn bản.

Hiện nay các giáo trình tiếng Anh được sử dụng cho việc dạy và học ngoại ngữ thường là các tài liệu được viết và xuất bản bởi các đơn vị nước ngoài. Có nhiều ý kiến cho rằng, cần phải cải biên các tài liệu này cho phù hợp hơn với đối tượng người học Việt Nam. Tuy nhiên, thiết nghĩ với bậc học đại học, việc học và dạy tiếng Anh dựa vào các tài liệu nước ngoài vẫn nên là lựa chọn hàng đầu vì học ngoại ngữ như đề cập ở trên còn là quá trình học văn hoá của ngôn ngữ đó. Hơn thế nữa, ở bậc đại học việc sử dụng đa dạng các tài liệu bổ sung không bị hạn chế như ở các cấp học khác; người dạy có thể lồng ghép và thay đổi tài liệu học tập miễn là chuẩn đầu ra của từng môn học được đảm bảo. Do vậy, các tác phẩm văn học được viết bởi các nhà văn, nhà thơ của các nước nói tiếng Anh sẽ giúp người học được trải nghiệm, tiếp xúc với ngữ pháp tiếng Anh chuẩn xác, cùng với đó là các văn phong đặc trưng cho từng thể loại viết Anh - Anh hay Anh - Mỹ trong các tác phẩm được lựa chọn đem vào giảng dạy. Thông qua quá trình dạy và học các tác phẩm văn học cụ thể, sinh viên có thể nắm được, hiểu và có thể sau đó là áp dụng được các cách viết, các cấu trúc ngữ pháp xuất

hiện trong các tác phẩm. Đồng thời, trên cơ sở hiểu các cấu trúc ngữ pháp, phong cách sử dụng ngôn ngữ, sinh viên sẽ rèn luyện được tư duy tiếng Anh, thể hiện tư duy bằng tiếng Anh qua các cấu trúc tiếng Anh phù hợp với tình huống.

Có thể thấy rằng, việc dạy và học ngoại ngữ trên ngữ liệu các tác phẩm văn học tiếng Anh sẽ giúp người học tiếp thu không chỉ các yếu tố ngôn ngữ, mà còn các yếu tố về lịch sử, văn hoá, con người và đất nước của chính ngôn ngữ đó.

2. Những vấn đề thực tiễn về giảng dạy tiếng Anh thông qua các tác phẩm văn học cho sinh viên hiện nay

Thứ nhất, đó là tâm lý rụt rè, lo lắng từ cả phía người dạy và người học khi sử dụng các tác phẩm văn học trong quá trình giảng dạy ngoại ngữ. Đối với người dạy, đó là tâm lý không muốn thay đổi các phương pháp đã quá quen thuộc đối với họ. Việc áp dụng cái mới khiến nhiều giảng viên e ngại về tính hiệu quả và sự tạo hứng thú cho người học. Đồng thời, việc sử dụng các tác phẩm văn học là một thách thức vì ngôn ngữ văn học không dễ hiểu và dễ áp dụng được ngay. Nó đòi hỏi sự tìm tòi, không ngừng học hỏi, và chuẩn bị kỹ lưỡng bài giảng của người dạy. Đặc biệt, là ở các tác phẩm kinh điển, lối dùng văn, cách viết, ngôn ngữ sẽ có sự khác biệt lớn với ngôn ngữ Anh đương đại, đòi hỏi sự tìm hiểu và nghiên cứu của người dạy. Công việc mất thời gian và cần nhiều tư duy, sự sáng tạo, linh hoạt và khả năng ngôn ngữ của các giảng viên mà đôi khi công việc, áp lực trường lớp quá nhiều làm hạn chế sự cống hiến và khả năng tiếp nhận, gánh vác các công việc mang tính thách thức. Còn trên phương diện người học, sinh viên sẽ có tâm lý lo lắng, sợ hãi vì cho rằng văn học đã là một lĩnh vực khó, giờ lại kết hợp với ngôn ngữ Anh sẽ khó gấp đôi. Tâm lý e ngại này sẽ ảnh hưởng tới động lực học tập, hứng thú học của các em và có khả năng gây ra tình trạng căng thẳng cho người học.

Thứ hai, rào cản cho việc mang các tác phẩm văn học vào trong quá trình dạy và học ngoại ngữ còn đến từ cách tiếp cận các tác phẩm văn học không phù hợp. Bản thân việc đọc và hiểu các tác phẩm văn học của các nhà văn, nhà thơ nước ngoài là thú vị nhưng cũng rất thách thức. Việc áp dụng nó vào trong giảng

dạy và học tập cần phải linh hoạt, sáng tạo. Nếu việc học trên lớp chỉ là đem các tác phẩm vào đọc và dịch sẽ gây cảm giác chán nản, muốn bỏ cuộc ở nhiều sinh viên và khi việc học tiếng Anh qua các tác phẩm văn học chỉ dừng lại ở việc ghi nhớ hàng loạt các từ mới, các cấu trúc khó, sinh viên sẽ không có động lực học. Mặc dù từ vựng, cấu trúc, các quy tắc ngữ pháp là những phần quan trọng hàng đầu trong quá trình hình thành phát triển ngôn ngữ Anh. Nhưng sự nhàm chán, đơn điệu, lối mòn và máy móc trong cách dạy và học sẽ trở thành một lực cản thực sự và người học sẽ không thể phát triển được các kỹ năng, kiến thức ngôn ngữ mà các em mong muốn. Việc học ngoại ngữ phải mang lại điều thú vị và người học phải được đưa vào môi trường khuyến khích, sáng tạo và phù hợp với nhận thức, trình độ của sinh viên. Do đó, việc tìm ra được phương pháp dạy và học hợp lý sẽ ảnh hưởng rất nhiều đến khả năng thành công trong việc dạy và học ngoại ngữ; giúp người học hướng tới khả năng học tập độc lập.

Thứ ba, trình độ của sinh viên trong một lớp thường không đồng đều. Có những sinh viên có trình độ tiếng Anh rất tốt ở mức IELTS 7 hoặc 8 nhưng cũng có những sinh viên chỉ mới đang ở trình độ 5 hoặc 6. Điều này gây cản trở không nhỏ đối với giảng viên khi phải thiết kế bài dạy thông qua các tác phẩm văn học phù hợp với từng đối tượng người học để tránh tình trạng tác phẩm văn học chỉ tiếp cận được với nhóm sinh viên này mà lại quá khó đối với nhóm còn lại. Việc dung hoà giữa các trình độ khác nhau đòi hỏi phương pháp sư phạm của người dạy, sự chuẩn bị bài kỹ lưỡng của giảng viên và sự phối hợp, hợp tác từ phía người học. Trong một lớp dạy với sự đa dạng về trình độ của người học, thông thường sinh viên khá giỏi thường có xu hướng hợp tác với nhau, còn các sinh viên yếu hơn dễ co cụm lại và không có nhiều cơ hội thể hiện trên lớp. Việc phân nhóm, ghép cặp để các sinh viên khá giỏi giúp đỡ các bạn còn yếu hơn sẽ là cơ hội cho tất cả sinh viên phát huy được khả năng và sở trường của mình. Sinh viên khá giỏi được đóng vai trò dẫn dắt, trao đổi lại kiến thức của mình cho các bạn; các sinh viên yếu hơn sẽ được học từ bạn mình, tâm lý sẽ bớt e dè hơn là học từ thầy cô. Tất nhiên, điều này cũng đòi hỏi sự hợp tác trong làm việc

nhóm, làm việc theo cặp của sinh viên và sự khuyến khích, động viên, hướng dẫn quy trình, cách làm việc nhóm của giảng viên.

3. Một số giải pháp

Có hai cách hiệu quả để có thể sử dụng văn học vào trong giảng dạy. *Thứ nhất*, các tác phẩm văn học được lựa chọn là các tác phẩm nổi tiếng và tiêu biểu cho văn học thế giới ví dụ như các tác phẩm của Jeanne-Marie Leprince de Beaumont, Charles Dickens, Charlotte Bronte, Mar Twain, Jane Austen, George Orwell, Thomas Hardy, Agatha Christie... Tuy nhiên đây là các tác phẩm được viết từ rất lâu nên ngôn ngữ văn học cổ có thể gây khó khăn đến khả năng đọc hiểu, cảm nhận và làm giảm động cơ của người học. Do đó, người dạy nên tìm các tác phẩm này đã được viết lại với văn phong hiện đại để phù hợp cho từng trình độ người học. Dựa trên các phẩm hiện đại, người dạy có thể sưu tầm các video phim hoặc yêu cầu người học làm video về phim với các nội dung chính của tác phẩm hoặc một chương, một phần nổi bật của tác phẩm. Người dạy có thể hướng dẫn và giúp đỡ, hỗ trợ người học trong quá trình phỏng lại một tác phẩm văn học nào đó (dưới hình thức tóm tắt tác phẩm, tóm tắt chương, đoạn) cho ngắn gọn lại để có thể đưa lên làm video hay audio nghe với các phần mềm hỗ trợ chuyển từ file văn bản sang file tiếng như <https://notevibes.com> hay <http://www.fromtexttospeech.com>. Thông qua các tác phẩm văn học bằng tiếng Anh được thể hiện qua các video (có phụ đề hoặc không) hay audio người học có thể cảm nhận được cái hay và cái đẹp của ngôn ngữ tiếng Anh; từ đó, hình thành niềm đam mê, động lực tích cực học tiếng Anh một cách tự nhiên và không khiên cưỡng, phát triển các kỹ năng nghe (nghe tiếng Anh qua video, audio), nói (thông qua các câu hỏi định hướng và tự do của người dạy trước, trong và sau khi xem video), đọc, viết, từ vựng và ngữ pháp (thông qua các bản tóm tắt tác phẩm, đoạn, chương được phát cho người học trước các buổi học). Đây có thể coi là cách học tiếng Anh về ngữ pháp và từ vựng hết sức hiệu quả, dễ nhớ và dễ học vì người học được tiếp xúc với ngôn ngữ nằm trong bối cảnh cụ thể của một câu chuyện với sự hỗ trợ của âm thanh và hình ảnh sống động, khác so với việc học thông qua bài text dài. Tuy nhiên, người học

sẽ được khuyến khích xem, nghe mỗi câu chuyện được lựa chọn học nhiều lần, không chỉ trong khung thời gian trên lớp để các câu chuyện trở nên thấm nhuần với mỗi người học.

Thứ hai, các tác phẩm văn học sẽ được giảng dạy dưới dạng “hội thoại”. Cách giảng dạy này sẽ hạn chế việc lựa chọn các tác phẩm. Các tác phẩm phù hợp nhất sẽ là các câu truyện ngắn của các nhà văn nổi tiếng. Tuy nhiên, sự hạn chế này cũng không phải trở ngại lớn cho việc sử dụng các tác phẩm văn học bằng tiếng Anh vào trong giảng dạy ngoại ngữ vì kho tàng truyện ngắn là rất đa dạng, phong phú và thường có nội dung thú vị, gợi nhiều ý tưởng, đồng thời truyền tải nhiều bài học đạo đức có tính liên hệ thực tế cuộc sống lớn; ví dụ như, tập hợp các chuyện ngắn của nữ nhà văn Mỹ Kate Chopin, tuyển tập chuyện ngắn của nhà văn người Scotland, Sir Arthur Conan Doyle, và hàng trăm tác phẩm của nhà văn nổi tiếng người Mỹ O. Henry và Washington Irving. Theo Kay, J. and Gelshenen, R. (2004), hội thoại là hình thức giúp người học khám phá văn học một cách sáng tạo và “đề ngấm” nhất. Lý do là bởi vì người học cảm thấy hào hứng và thoải mái khi được thực hành qua các hoạt động “đóng vai” trong một ngôn ngữ mới. Người học tham gia vào quá trình học ngôn ngữ thông qua khám phá một tác phẩm văn học một cách chủ động và trải nghiệm các cơ hội sáng tạo riêng của bản thân hay trong các hoạt động nhóm thực hành “đóng vai”.

Trong cách học thứ hai này, người học được khuyến khích đọc các bản gốc đồng thời người dạy có thể tùy vào độ dài ngắn của tác phẩm hướng dẫn người học hoặc lúc đầu là do chính người dạy chuyển thể, sửa đổi lại toàn bộ nếu truyện ngắn dưới 10 trang, một phần hay một chương của truyện ngắn đó dựa vào chủ đề của bài học và hứng thú của người học với các chủ đề để lựa chọn các phân tích dưới dạng “hội thoại” của các nhân vật tham gia. Người dạy sẽ cung cấp các phần tự vựng nổi bật liên quan đến chủ đề cho người học trước tiên, các thành ngữ, các cụm từ xuất hiện trong truyện ngắn, một phần truyện ngắn được lựa chọn. Sau khi tác phẩm đã được phỏng lại dưới dạng “hội thoại” các nhân vật, các hoạt động trên lớp sẽ xoay quanh việc đóng vai theo các nhân vật có trong truyện ngắn hoặc phân

truyện ngắn. Trước đó, người học đã được cung cấp các từ vựng cơ bản thông qua các đoạn trích để đoán nghĩa, trả lời các câu hỏi dưới dạng viết nhật ký, thể hiện các kinh nghiệm bản thân có liên quan đến chủ đề được đề cập đến trong truyện ngắn, hoặc phân tích học. Hoạt động đóng vai các nhân vật sau đó sẽ giúp người học thực sự trải nghiệm việc học tiếng Anh, sử dụng tiếng Anh, từ vựng và ngữ pháp trong văn cảnh thực tế. Các câu hỏi về ý nghĩa tác phẩm, nội dung tác phẩm cũng như các hoạt động thảo luận về truyện và viết về một câu chuyện có chủ đề tương tự sau phần đóng vai sẽ giúp người học củng cố và áp dụng các kiến thức học chủ động, tính cực và sáng tạo, rèn luyện và thực hành các kỹ năng nói, viết một cách hiệu quả.

Tóm lại, nâng cao chất lượng dạy và học tiếng Anh luôn là mối quan tâm hàng đầu của các cơ sở giáo dục. Câu hỏi mà các thầy cô giảng dạy tiếng Anh thường nhận được nhiều nhất từ sinh viên là làm thế nào để có thể học tốt tiếng Anh. Như đã khẳng định, không có một phương pháp nào có thể áp dụng cho tất cả người học. Nhưng học tiếng Anh qua các tác phẩm văn học là một trong các cách học hiệu quả, kích thích người học yêu thích học tiếng Anh, cảm thụ những tác phẩm văn học tuyệt vời; những viên ngọc quý trong kho tàng tư tưởng của nhân loại bên cạnh cơ hội xây dựng kho từ vựng phong phú, hiểu rõ cấu trúc, cách dùng các hiện tượng ngữ pháp; nắm vững các cách diễn đạt ý tưởng theo văn phong của các nước nói tiếng Anh, chủ động và tăng tốc độ đọc văn bản tiếng Anh, hiểu về văn hoá, con người, xã hội, lịch sử của các quốc gia khác nhau; tăng cường kỹ năng dịch thuật trong khi được học một cách thư giãn, không quá áp lực, thiết thực cho việc sử dụng ngôn ngữ trong cuộc sống bên ngoài sách vở, thi cử. Các giải pháp đưa ra để người dạy có thể ứng dụng khi sử dụng các tác phẩm văn học trong quá trình giảng dạy tiếng Anh hy vọng sẽ đem lại cách dạy và học thực sự hiệu quả cho cả thầy và trò, hướng tới mục tiêu học tiếng Anh hiệu quả, tích cực và thực tế./

(1) Baker, T. (2016), *How to Teach Literature*. Create Space Independence Publishing Platform.